

LES VICISSITUDS DEL LOCAL DE LA CAMBRA AGRÀRIA I ALTRES HISTÒRIES

Josep Maria Solé Barrufet

1. INTRODUCCIÓ

La modesta intenció de qui escriu el present article és donar a conèixer l'origen d'un local situat al carrer de les Creus número 12, de Constantí, conegut o anomenat La Germandat o Cambra Agrària. Aquest seria el fil conductor d'aquesta història i, per ser-ne fidels, ens hauríem de situar als anys 50 del segle XX.

Com tot relat, requereix un marc adequat i, en el cas que ens ocupa, és fonamental situar-lo en el moment de la història i fer esment a la situació política, social i econòmica d'Espanya, Catalunya i, més en concret, de Constantí.

El 1950 Constantí comptava amb 2000 habitants, aproximadament, gairebé tots autòctons; sols hi havia dues famílies que procedien de la província d'Almeria que, al poc temps d'acabada la Guerra Civil, es van instal·lar al nostre poble. Molt diferent de l'actualitat, ja que som al voltant de 6000 habitants i tenim molts veïns procedents d'altres províncies de l'Estat espanyol així com de més de 40 països.

El mitjà fonamental de vida era l'agricultura, que en la majoria dels casos era de supervivència. Hi havia els tallers dels menestrals que complementaven la vida rural, com eren els fusters, ferrers, basters, carreters i alguns paletes. També funcionaven 3 alcoholeres i, els compradors de vi i avellanes. La indústria més potent eren 3 fàbriques de persianes que, entre totes, ocupaven aproximadament 25 o 30 treballadors entre homes i dones.

D'això, ja fa més de 60 anys. Sempre es diu que les comparacions són odioses, però en determinats moments són un bon complement per ajudar a comprendre els grans canvis que en pocs anys ha sofert aquesta comarca on vivim. Per exemple, de la pagesia... quants veïns en viuen en l'actualitat? 3, 4 o tal vegada 5, i no més. És cert que una tercera part del terme encara es cultiva gràcies al temps parcial de treballadors de la indústria i als jubilats fidels als seus principis. També la mecanització té molta importància però, en general, la gent viu de la indústria i els serveis.

En aquells anys, Tarragona i també Reus només comptaven amb uns 30.000 habitants cadascuna. Podríem posar molts exemples, però, per il·lustrar ja n'hi ha prou.

També aleshores s'inicien les obres d'ampliació de l'aeroport de Reus i molts pagesos aprofiten per anar-hi a treballar amb el carro i l'animal i altres de peó. També hi ha la colla dels preufetaires (pagesos que anaven a treballar per a qui els llogava, tant a preu fet com a jornal) que lidera l'Anton Palau que a costa de molt d'esforç podien guanyar millors jornals treballant per a propietaris d'altres pobles veïns i alguns de locals. Cal tenir en compte que els que treballaven seguit per a les empreses del poble, cobraven entre 25 i 30 pessetes al dia mentre que els de la colla es treien entre 30 i 40 pessetes diàries. En determinats moments, aquests grups els formaven entre 35 i 40 pagesos, la qual cosa no era ben vista per molts empresaris locals, que els culpaven de fer augmentar els preus dels salaris.

Foto 1. Façana del local de la Germandat i Cambra Agrària (Foto: Josep M. Solé)

2. MARC POLÍTIC DEL MOMENT

A nivell general, dóna la impressió que el règim del general Franco es consolida, ja que a nivell internacional comencen a reconèixer-lo i així podem parlar dels pactes amb els Estats Units i de que les Nacions Unides es plantegen admetre Espanya dins de l'organització; en definitiva, signes que permeten intuir que el règim pot anar per llarg. El General fa alguna remodelació del govern a fi i efecte de millorar la imatge i equilibrar l'economia. Com sempre en aquests casos, es forma una relativament petita classe social que disposa de molts diners; estraperlistes (gent que es dedica al

comerç il·legal amb el vist i plau del règim), funcionaris de confiança, empresaris ben situats dins del règim i altres personatges sense gaires escrúpols.

Hem de tenir en compte que fins al mes de febrer de 1949 no desapareix la Junta Gestora Local creada a l'acabar la guerra civil, per passar a ser Ajuntament. La majoria de la població continuava en situació molt crítica, represàlies polítiques de tota mena, i gana, molta gent passava gana. Les cartilles de racionament no desapareixien fins al març de 1952; mentrestant la capacitat adquisitiva de la població encara no arriba al 70% de la del 1936, tot i els augments de sou dels anys 1951 i 1952. La inflació arriba al 568% respecte de l'any 1936 i, com hem dit, el salari en general era de 25 pessetes diàries. El pa costava 6 pessetes el quilo, l'arròs 8, els fesols 10 i, 1 litre de llet costava 4,50 pessetes, per no parlar de la roba, les sabates, la farmàcia i tot en general.

El règim continuava amb força mà dura per als vençuts en particular, cal recordar que al febrer de 1952, al camp de la Bota de Barcelona foren afusellats 5 militants de la CNT, mentre es preparava el Congrés Eucarístic que havia de presidir el Papa de Roma.

Mentrestant, a Constantí, no varia massa del que passa a tot arreu, unes poques persones controlen amb mà de ferro, encara que segurament amb tota la bona intenció, tal com resa la ideologia falangista: uns pocs han de pensar i governar per a tots i, els altres, a callar i a creure.

El 12 de març de 1952 rebem a Constantí la visita de la Mare de Déu de Fàtima, en el seu periple per tots els pobles d'Espanya. Les autoritats, tant polítiques com eclesiàstiques, feren una gran difusió de l'esdeveniment, ja que això havia de salvar al món occidental. L'Ajuntament subvenciona l'enrama't o engalana't de tot el poble ja que l'esmentada verge ha de passar per tots els carrers de la vila en solemne processó. L'endemà l'acompanyem en una semi processó a la Pobla de Mafumet, de la mateixa manera que el dia abans l'havíem rebut de Tarragona.

Altres fets remarcables de l'època i, que la gent gran de la vila encara recorda, quan a l'agost de 1953, sent encara regidor de l'Ajuntament i responsable dels camins rurals Josep Plana Molné, proposa que s'encimentin les roques de Batllori, al camí de la Selva. L'arranjament costa 20.102 pessetes. Les esmentades roques eren el punt més negre de tota la xarxa viària, ja que per poc que ploqués i baixés aigua al barranc ja eren intransitables. Fou una gran millora.

També el 15 de desembre de 1953 s'aprova de treure la bàscula pública situada davant de l'Ajuntament, servia per pesar carros, però a les hores ja no funcionava gaire bé.

3. FETS DE LA POLÍTICA LOCAL

Al carrer Major número 18, s'hi troba el local del Sindicat Agrícola, que s'havia creat al 1907; en realitat era una cooperativa, però aleshores se'n deia sindicat, ja que disposava d'un molí d'oli al carrer Sant Pere, un servei de subministraments agrícoles, i també Caixa Rural. El 1936 l'esmentada societat no fou seu de cap partit polític, si bé és cert que la majoria de socis i simpatitzants era gent d'esquerres. Faig aquest incís per deixar ben clar que la incautació de l'edifici i altres béns que tingué lloc el 25

d'abril de 1939 per part de la *Comisión Interministerial Calificadora de Bienes Marxistas* fou un invent per justificar una gran malifeta.

El 16 de gener de 1943 l'esmentada comissió, de trist record, cedeix el local a la FET i de les JONS. A partir d'aquell moment, allí s'instal·laren les oficines i el local social de la *Falange, Frente de Juventudes, Sección Femenina* i l' *Oficina de Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*. En total, tota la planta baixa, que havia estat cafè i biblioteca es convertí en la seu del més ranci franquisme. A sota del balcó hi havia un gran cartell anunciant tot el que allí s'hi podia trobar. La sala de dalt fou arrendada al senyor Vilá, empresari de Reus, que la dedicà al cinema i s'anomenava *Cine España*.

El 23 de novembre de 1951, el *Delegado Provincial de Sindicatos* de la província de Tarragona, camarada Francisco Aromir Torrellas, ven el local del Sindicat a l'Ajuntament de Constantí pel preu de 64.649,80 pessetes. Representa a l'Ajuntament el senyor Rafel Magriñá i Fortuny, que aleshores aquest senyor ni era alcalde ni formava part de la corporació. El 6 de febrer de 1955 és nomenat alcalde de Constantí el senyor Rafel Magriñá; o sigui, tres anys i escaig més tard d'haver representat l'Ajuntament en la compra del local del carrer Major, 18 (en aquells moments carrer *Generalísimo*).

L'11 d'octubre de 1956, es presentà l'escriptura pública de l'esmentat local, al Registre de la Propietat de Tarragona, es pagà l'impost de transmissió de patrimoni el dia 30 del mateix mes i any; per tant, es demorà la compra oficial per part de l'Ajuntament pràcticament cinc anys esperant que el senyor Magriñá fos alcalde.

No dispo de dades concretes però durant els anys 1952 i 1953, el delegat sindical local, el Sr. Josep M. Ferré Ferré, proposà en diferents entrevistes amb el sr. Jaume Vilá Roig que comprés el local del carrer *Generalísimo*, 18, ja que com hem dit anteriorment era l'empresari de la sala del *Cine España*, que explotava en règim d'arrendament; la proposta fou de 75.000 pessetes per la compra de tot el local. L'última paraula del Sr. Vilá, fou que no volia el local per cap preu ja que no volia ser còmplice d'una malifeta. A partir d'aleshores, l'autoritat local vol rescindir el contracte però el Sr. Vilá es resisteix a deixar el local.

El 15 de març de 1954, l'Ajuntament, en sessió ordinària, proposa la construcció del mercat municipal en el local del Sindicat.

El 1955 l'Ajuntament obre un expedient d'expropiació del dret d'arrendament al·legant la construcció del mercat municipal.

El 15 de setembre de 1957, surt la sentència del Tribunal Provincial del Contenciós Administratiu i dóna la raó a l'Ajuntament. Mentrestant, el Sr. Vilá Roig continua projectant cinema amb tota normalitat.

El 20 de febrer de 1959 a les 19 hores, l'agutzil intenta lliurar un requeriment de l'alcaldia al Sr. Vilá perquè deixi immediatament el local però, l'esmentat senyor, es nega a rebre'l; a l'agutzil l'acompanyaven dos veïns que firmaren l'acte com a testimonis.

El 27 de febrer de 1959, l'Ajuntament donà un termini de cinc dies perquè el Sr. Vilá retirés les seves pertinences i abandonés el local o, del contrari, es faria el desnonament. El dia previst, tenint en compte que el Sr. Vilá feia cas omís a l'avis, es portà a terme el desnonament de la sala per part de l'Ajuntament; es van treure 228 butaques, una cartellera i algun altre moble vell. Les despeses del desnonament costaren 825 pessetes entre jornals, canvi de panys i alguna altra despesa. A l'expedient no es parla de la màquina de projecció.

A la vila, durant molts anys, hi va haver dues sales de cinema: el Cinema España ja esmentat, al carrer *Generalísimo* número 18, i el Cinema Constantí, a la Sala Parroquial, carrer *Generalísimo* número 30, regentat aquest segon per Josep Martorell Pujol, més conegut com "Pep Fuster". També a la sala del Casino es feia ball amb l'orquestra *Creación* gairebé tots els diumenges; el jovent no es movia del poble.

El 24 de setembre de 1962 l'Ajuntament aprova destinar la totalitat del local del Sindicat a sala de cinema municipal, ja que la construcció del mercat ja no tenia cap sentit (tenint en compte que el projecte i aprovació només tenien com objectiu fer fora el sr. Vilá). S'aprova modificar el local fent platea i amfiteatre o "galliner" després d'eliminar la meitat del trespòl de la primera planta, canviar les escales d'accés, la porta d'entrada i els serveis per a homes i dones. Totes aquestes modificacions anirien a càrrec de l'empresa que llogués el local que seria per deu anys i la instal·lació dels seients també anirien a càrrec del llogater. Aquestes bases i condicions es feren públiques a la secretaria de l'Ajuntament.

El 17 de març de 1963, l'Ajuntament aprovà concedir l'arrendament a na Carme Cerdà Font (muller de Pep Fuster que hem citat anteriorment), única persona interessada en contractar el local del Sindicat per fer-hi cinema, tal com estava previst. La durada seria de 10 anys, el preu del lloguer de 1.250 pessetes al mes encara que, mentre duressin les obres d'adaptació, el preu seria de 1.000 pessetes mensuals.

Crec que aquest retrat de la postguerra ens servirà per situar a les generacions que tingueren la sort de no viure-la com a marc de l'esmentat fil conductor del tema o història que al principi he fet esment.

Per tant, tornem a l'any 1952 per retrobar el motiu fonamental que em porta a escriure aquest article.

4. MOLL DE L'OS DE LA QÜESTIÓ

El 1952 la Junta Rectora de la Cooperativa Agrícola de Sant Isidre, més coneguda com la Junta del Casino que presideix en Josep M. Ferré Ferré, conegut com el "Petit del Roig", també presideix la *Hermanidad Sindical de Labradores y Ganaderos*. Aquest càrrec també rebia el sobrenom de *Prohombre o Jefe de la Hermanidad*, que no era altra cosa que l'anomenat Sindicat Vertical dintre la pagesia. Ser secretari de les dues entitats esmentades també recau en una sola persona, el senyor Ramon Solé Grau (Ramon "Marinera") que, a la vegada, també era l'alcalde de la vila (prengué possessió d'aquest càrrec el dia 6 de febrer de 1949). L'esmentada junta, en sessió extraordinària, determina comprar uns terrenys per construir una pista d'esport però que també pogués servir per saraus, revetlles i festa major d'estiu, ja que el lloguer d'un envelat també costava molts diners. El lloc escollit és part de l'anomenat Hort de Gasol, situat al darrere de la casa Gasol, que fa cantonada entre el raval de Sant Cristòfol i el carrer de les Creus i arriba més enllà del carreró veïnal que s'inicia al revolt de la baixada. Els propietaris de la finca en qüestió són la senyora Francisca Bonet Mercader i la seva filla Montserrat Cerdà Bonet casada amb el veí de Constantí Josep Alegret Pintaluba.

La Cooperativa Agrícola de Sant Isidre (el Casino) compra 1.100 m² de l'esmentat Hort de Gasol. Segons manifestacions dels dirigents del Casino no trobaren

les subvencions i crèdits barats per construir la pista tal com els havien informat; com que el termini estava pres i no s'hi volia renunciar, es van haver de buscar altres solucions per finançar l'obra.

L'Instituto Nacional de Colonización finançava amb subvencions i crèdits tous la construcció de pous, basses i també la construcció de magatzems graners, amb aquest veieren la solució al finançament de la pista. Per tal de poder-se acollir als ajuts, el sol·licitant havia de ser propietari del solar a construir, com també persona o entitat solvent per garantir el retorn dels préstecs; per tant, la *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos* podia ser l'entitat ideal per sol·licitar la construcció d'un magatzem graner, ja que garantia el pagament dels crèdits obtinguts mitjançant derrames legalment aplicades a tots els associats (que eren la totalitat dels terratinents del terme). Dels 1.100 metres² comprats, se'n segreguen 200 i s'entreguen en escriptura pública de donació de la Cooperativa de Sant Isidre a l' *Hermandad Sindical* el 31 d'octubre de 1952 davant del notari D. Alberto Alabart. La minuta costà 523'80 pessetes. L'operació va ser fàcil ja que les dues entitats tenien el mateix president i el mateix secretari. Tan sols sortiren uns petits inconvenients: el primer era que el donant, segons la llei, no podia ser també el receptor; solució, el president de la Cooperativa fa entrega de la donació a la *Hermandad* en la persona de Basili Sans Serrahima, que era el dipositari de l'entitat.

El segon va ser que a l'escriptura de donació, la Cooperativa feia constar que es reservava el dret de fer servir el sostre del magatzem graner com a terrassa de cara a la pista i, per culpa d'aquesta reserva, l'expedient fou denegat ja que l'entitat sol·licitant havia de ser propietària absoluta del solar, sense hipoteques de cap classe. Un altre cop el notari va refer l'escriptura de donació sense hipoteques o drets a tercers i es tornà a lliurar l'expedient de sol·licitud que, en aquest cas, fou aprovat.

El 8 de març de 1953 es registrà tota la documentació i va quedar enllestit tot el tràmit de compra, segregació i donació de la finca.

Transcripció literal dels punts fonamentals de l'escriptura de donació:

"FINCA

Solar de forma rectangular sita en Constantí, Calle General Mola sin número, de superficie doscientos metros cuadrados. Linda a la derecha entrando en una línea de veinte metros, con la finca de Dña. Francisca Bonet Mercadé i Montserrat Sardà Bonet; a la izquierda, en una línea de veinte metros, con la mayor porción de la que se segregará; al detrás en una línea de ocho metros también con la finca matriz; y en el frente en una línea de ocho metros, con la indicada calle del General Mola."

Dintre els textos habituals d'una escriptura pública de 12 pàgines, s'hi troben 9 punts concrets que, per no fer carregosa la seva lectura i tenint la majoria escassa importància, sols en transcriuré el que crec més rellevant.

"TERCERO: Asegurar la devolución de los anticipos que se reciban con la garantía personal de todos los agricultores miembros de esta Hermandad, acordándose que en los futuros presupuestos anuales, se consignen las cantidades necesarias para proceder al reintegro de tales anticipos en las fechas de sus vencimientos o en su defecto, la imposición en forma legal de las oportunas derramas que cubren su importe."

Núm. 1.008

NOTARIA

DE

D. ALBERTO ALABERT

ABOGADO

TARRAGONA

ABOGACÍA DEL ESTADO

N.º de presentación 231

Fecha 11/10/52

N.º de la liquidación 3935x

312

Escritura

de

Donación

otorgada por la Cooperativa Agrícola de San
Isidro de Constante
a favor de la Hermandad Sindical de Labo-
radores y Pequeños de Constante
en 1 Octubre 1952.-

Foto 2. Escritura notarial de la donació de part de l'Hort de Gasol fet per la Cooperativa de Sant Isidre a favor de la Germandat

En aquells anys gairebé tots els joves del poble anàvem al Casino; s'hi feia ball cada diumenge i la majoria érem socis del ball. Hi havia una junta de joves que convocava alguna reunió per donar l'estat de comptes i canviar algú de la junta, encara que sempre, estava quasi tot fet. A la reunió d'aquell any, el president de la casa, o sigui, del Casino, el Sr. Josep M. Ferré i Ferré, ens explicà el projecte de construcció de la pista, els avantatges que tots tindríem ja que seria una obra totalment del poble i per al poble; per tant, ens convidava a tots a treballar de forma voluntària i gratuïta, a l'efecte de rebaixar en el possible el cost de l'obra. Recordo molt bé que a començaments de l'estiu de 1953, després de sopar, anàvem a treballar dues o tres hores durant uns quants dies mentre es feia el desmunt de les terres. Allí s'hi treballava les 24 hores. Recordo que el mateix Petit del Roig controlava la colla de joves que treballàvem a les nits i, en plegar, ens acompanyava al local del Sindicat –aleshores FET i de las JONS– per si ens volíem dutxar a les instal·lacions del *Frente de Juventudes* ja que la majoria de cases no disposava d'aigua corrent.

Es construeix el magatzem graner com també la pista esportiva. Molt veïns hi varem col·laborar, alguns per voluntat, altres perquè no es digués i uns quants per por.

La pista fou tot un èxit. Durant molts anys, a tota la comarca, no hi va haver una instal·lació millor; les revetlles i festes majors de Constantí tingueren força renom. El sostre del magatzem graner sempre va servir de terrassa; aquest local mai no va servir per guardar gra, només alguns anys es va utilitzar per distribuir els adobs que controlava la *Hermandad*. Precisament el 2 de juny de 1961, el Jutjat de Primera Instància número 13 de Madrid, arran d'una denúncia d'*Abonos Medem S.A.*, declarà l'embarg preventiu del local per un import de 36.874 pessetes i 35 cèntims, valor del producte, més unes 20.000 pessetes per despeses. La sentència no s'arribà a executar mai; per tractar-se d'una quantia menor quedà anul·lat l'embarg per caducitat, conforme l'article 86 de la Llei Hipotecària.

Tal com s'especifiquen a les dades tècniques de l'escriptura, la façana de 8 metres del carrer *General Mola*, avui carrer de les Creus, obre una porta de dimensions adequades per a l'entrada i sortida de vehicles de càrrega. A la paret del fons també de 8 metres s'obre una finestra amb reixa de ferro d'1x1 metres. A més, cal fer altres consideracions per comprendre bé les maneres de procedir durant el Franquisme; per exemple, el Sindicat Vertical, que els nomenaments dels càrrecs anessin de dalt a baix; sempre tingueren la mateixa filosofia, tenir a la mateixa taula els representants de la secció social (treballadors) i els de la secció empresarial (empresaris) personificades pels "jefes" o caps de secció; un jurat i les juntes sindicals de secció, sempre presidit pel "jefe" o el secretari i el dipositari, que tenien el dret i el deure d'exercir l'arbitratge i conciliació de les parts.

5. ORGANITZACIÓ SINDICAL DEL SINDICAT VERTICAL

Dins el món agrari se segueix el mateix patró, adaptant-lo al funcionament de la pagesia en general. Se li va donar el nom d'*Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*, amb el següent organigrama:

1r. El *Jefe* o *Prohombre* de la *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*, nomenat pel delegat provincial a proposta del delegat sindical local.

2n. El secretari comptador.

3r. El dipositari.

4t. El cabildo sindical constituït pels *Jefes* de les seccions i pels vocals efectius que es designin.

5è. El jurat.

6è. Les juntes sindicals de secció.

7è. Les juntes directives dels organismes corporatius, grups i altres obres assistencials enquadrats en l'*Hermandad*.

8è. L'assemblea plenària.

A banda de la part sindical, hi havia el servei de guarderia rural, control de mercats, subministrament de productes, estadística, control de caça i pesca, servei d'obres de camins i recs, secció de crèdit agrícola, etc.

Degut al fet que tot funcionava amb aquest sistema tancat és fàcil comprendre que la majoria de càrrecs clau estessin representats per les mateixes persones, això feia que la majoria dels veïns desconeguessin totalment l'organigrama del poder local. El cas més clar és que quasi tothom desconeixia que l'esmentat graner fos propietat de l'*Hermandad* ja que realment qui en va fer ús quasi sempre va ser la Cooperativa de Sant Isidre, i un altre detall: existia una porta interior que comunicava la pista amb el magatzem on també s'hi trobava el comptador de la llum que també compartien.

6. NO HI HA MAL QUE PER BÉ NO VINGUI

Al poc temps d'haver-se inaugurat la pista, esclataren, de cara al gran públic, les desavinences dins del nucli dur del Casino, personalitzades en Josep Plana Molné i Josep M. Ferré Ferré, que era el president. Segurament el problema venia de lluny però no el coneixia la majoria dels veïns. La trencadissa fou espectacular en aquesta lluita interna entre els partidaris dels dos líders. Sempre s'ha dit que "dos galls en un galliner no canten bé". El conflicte acabà quan foren expulsats alguns dels membres del Casino i la sortida voluntària d'alguns altres, tot i que eren gent molt addicta al règim del general Franco. El grup diguem-ne perdedor i, que surt de l'entitat, són els partidaris de Josep Plana. Mentre passa tot això, a la vila hi viu mig poble que encara no ha acabat d'aixecar el cap. La gent d'esquerres de mica en mica va superant els traumes que comportaren la pèrdua de la Guerra Civil, les presons, els camps de concentració, els batallons de treballadors i l'exili, tot i que encara en queden molts a fora, que mai no tornaran.

El jovent som els primers que ens incorporen a la vida social de la vila, mentre la gent gran es mira de forma expectant la batalla política entre el "Petit del Roig" i el "Pep Plana".

La Junta del Casino tenia notícies o intruïa que el grup que havia sortit de la societat tenia intenció de crear una cooperativa i construir un celler cooperatiu. La cooperativa de Sant Isidre, aprofitant l'avantatge d'ésser cooperativa legalment constituïda posa en marxa la construcció d'una bodega.

El grup de l'oposició, tal com es preveia, crea la cooperativa Unió d'Agricultors, a l'empar de Ntra. Sra. de Montserrat construint també una bodega. Aquesta entitat tenia la seu social al carrer de les Creus i la bodega al camí de les Sorts.

Tal com diu l'adagi "no hi ha mal que per bé no vingui"; aquests equipaments feien molta falta al poble. En poc temps quasi tots els veïns s'associaren a les cooperatives, ja que en aquella època, el cultiu de la vinya era el més important del poble. La bodega de Sant Isidre tenia capacitat per a 15.000 hl de vi, i la d'Unió d'Agricultors per a 12.000 hl, fins al punt que alguns anys no hi cabia tot el vi que es collia.

Després d'aquestes pinzellades històriques que reflecteixen bona part d'una època amb les seves llums i ombres, fem un salt de 20 anys i recuperem el fil conductor d'aquest article que és el local del carrer de les Creus núm. 12.

7. ELS ANYS PASSEN I EL MÓN TOMBA

Ens trobem al 1970, si bé continua el mateix règim i les mateixes estructures de poder però alguna cosa ha anat canviant amb el temps: les persones, l'economia, la cultura i la influència internacional, que han amorosit la política.

El 1971 surt un decret convocant eleccions per renovar una part dels cabildos de les germandats sindicals. Aquest decret permet (i aquí està la novetat) que es puguin presentar unes candidatures independents, o sigui, fora de l'organigrama oficial, una cosa que no era possible des d'abans de la guerra, si bé, el delegat sindical local podia exercir el dret de vet de les persones que considerés no adients.

Abans de continuar amb la història voldria fer un breu retrat d'un constantinenc que, durant l'últim quart del segle XX, ha tingut força protagonisme a la nostra vila, en particular en relació al tema que intento explicar.

Es tracta del Sr. Francisco Roig Gasol, també conegut com Paquito de la Closa, q.e.p.r., fill del Sr. Francisco Roig (l'apotecari) i de la Sra. Teresa Gasol (de la Closa).

Jo, mai no havia tingut cap paraula amb aquest senyor ni ell em coneixia a mi, però les circumstàncies de la vida, que són imprevisibles, fan que en el moment que menys et penses, et trobis amb persones amb les quals no tens cap mena d'afinitat (com poden ser la ideologia política, la diferència cultural, social, econòmica, i etc.) però, tot i així, es creïn uns bons llaços d'amistat i confiança. Aquesta coneixença ens va portar a moltes estones de franca conversa, em va portar a escoltar anècdotes i experiències de la seva vida, conèixer el seu pensament polític i social, tot explicat amb naturalitat i franquesa.

No escriuré la seva biografia, ni trairé la seva confiança; només faré esment de les dades que consideri imprescindibles.

Voldria situar el personatge al lloc que li correspon en aquest article, ja que ajudarà a entendre alguns passatges de la història de la qual, entre d'altres, en fou protagonista.

La família Roig Gasol pertanyia a la classe social de grans terratinents de l'època. Recordo quan tenien dues mules i dos cavalls per conrear les terres i una dotzena de treballadors. Eren una família de classe conservadora a qui el franquisme anava bé. Quan el 18 de juliol de 1936, el Sr. Roig Gasol estudiava dret a la Universitat de Madrid i formava part de les joventuts falangistes que, en aquell moment, estaven de moda entre la gent de dretes.

El Sr. Francisco Roig (l'apotecari) era el farmacèutic de la vila i pare del nostre home en qüestió que, com qualsevol pare, coneixia molt bé al seu fill. Aprofitant el mo-

ment de vacances i tenir-lo a prop li entregà dos sobres, l'un amb diners i un altre amb una carta ben tancada per entregar a un amic seu, de Constantí, que vivia i treballava a Buenos Aires (Argentina) que es deia Feliu Torrens (de casa Solanas). Li digué molt seriós que marxés l'abans possible amb el primer vaixell que salpés rumb a l'Argentina, que entregués la carta al seu destinatari i que després ja en parlarien; li digué que era una ordre i no volia cap excusa; era molt important.

Per la forma com el seu pare li va ordenar i, a la vista de la situació política del moment, va creure que era portador d'un missatge de gran importància i, sense dubtar ni un moment, va emprendre el viatge a l'Argentina entregant la carta al seu destinatari.

A les poques hores, el Sr. Feliu Torrens li va trobar feina a l'hotel on ell mateix treballava de cuiner; el va presentar al Cercle Català de Buenos Aires (després en va ser secretari) i li va recomanar que, de moment, no pensés en tornar a Espanya ja que la seva feina era allà. Així ho havia manifestat el seu pare a la carta que ell mateix li havia portat. Havia d'esperar ordres.

Per tant, esperant ordres, es va passar tota la Guerra Civil a l'Argentina, va continuar estudiant dret i treballant en diferents activitats fins al final de la guerra. Aquesta estada a l'Argentina li permeté conèixer i tractar amb persones que després tindrien protagonisme dins del règim del general Franco.

De retorn, tornà a matricular-se a la Universitat de Madrid, on tingué de professor a D. Manuel Fraga Iribarne i acabà la carrera de dret.

Segons el Sr. Roig, els anys passats a l'Argentina i, el seu tarannà progressista dins del sistema, l'acostaren al grup de José Antonio Girón de Velasco que, per a molts, era el braç social del Franquisme. El Sr. Girón fou ministre del Treball entre els anys 1941 i 1957, creador de les universitats laborals, l'assegurança obligatòria de malaltia, així com del *montepíos* laborals, d'on el Sr. Roig en fou membre destacat.

En aquells anys setanta, l'esmentat Sr. Roig que des de la mort del seu pare havia demanat el trasllat de Madrid a Tarragona, va ocupar la plaça de secretari provincial de *Montepíos Laborales*, per ser més a prop de la seva casa pairal i contribuir, juntament amb el seu germà Josep M. a la direcció del patrimoni familiar.

Al cap d'un temps mor el seu germà, per tant, tota la responsabilitat de l'empresa i de la seva mare van recaure damunt seu.

En Paco Roig manifestava ser addicte al règim del general Franco, però, tenia molt clar, que l'immobilisme de més de 30 anys no conduïa enlloc i, més aviat, considerava imprescindible adequar les institucions al moment actual.

La família Roig i, ell en particular, eren socis del Casino i de la Bodega Cooperativa de Sant Isidre, però les seves idees, eren més progressistes dins del sistema donat que provenien d'una persona amb un nivell cultural bastant més elevat que el de la majoria de dirigents locals d'aquell moment, els quals no compartien la necessitat d'actualitzar la forma de dirigir la política local. Això li comportà moltes discussions dins del Casino, algunes bastant violentes, que foren motiu que espaiés les estades en aquella societat. Va començar a freqüentar el bar de Lluís Roig Ribalt (Luis "Nac"), situat concretament al costat del Casino. Allí es trobava amb gent d'altres tendències, de diferents colors polítics i, precisament allí, hi tingueren lloc els seus primers contactes.

En aquells anys, al terme de Constantí es conreaven bastants hectàrees de presseguers i pomeres. Solia passar que, alguns anys, les gelades tardanes del mes d'abril perjudicaven molt els fruiters i darrerament s'havien tingut tristes experiències.

El Sr. Roig, que també tenia una important explotació de presseguers, tingué notícia que existien unes màquines arrossegades per tractors que cremaven sofre, gasoil i altres productes; feien molt fum calent i, en les matinades fredes, eren l'eina ideal per combatre les gelades dels fruiters.

En aquelles xerrades (gairebé reunions) al bar del Lluís, algú va proposar formar una comissió que demanés a l'*Hermandad de Labradores y Ganaderos* de contractar o comprar alguna d'aquestes màquines per poder actuar al nostre terme. Aquesta comissió proposà al president de l'*Hermandad*, de portar a terme aquestes demandes.

Els dirigents de l'organització sindical local varen desestimar la proposta considerant que era una "tonteria" - paraules textuais. Al grup d'afectats (entre els que m'incloc) no ens agradà gens la resposta i es determinà de fer els tràmits necessaris per dur a terme els esmentats tractaments. En principi els resultats foren força positius. Tot s'organitzà en el bar del Lluís "Nac".

Aquest grup de pagesos va considerar que l'*Hermandad* no havia estat a l'alçada de les circumstàncies en no donar suport a la iniciativa d'uns associats perjudicats i van considerar que seria beneficiós per a la pagesia de la vila la substitució de la cúpula de l'entitat sindical, ja que portaven molts anys i, semblava, que tinguessin molt esgotades les idees per reanimar i protegir l'agricultura local.

Després de moltes reunions semiclandestines es determinà de presentar una candidatura independent per intentar recobrar la dinàmica de l'entitat.

Fent ús de l'esmentat decret de 1971 s'elaborà la candidatura per optar a la direcció de l'*Hermandad*.

A començaments de l'any 1972 va ser el moment de presentar-la. El Sr. Roig Gasol estava disposat a encapçalar la candidatura, sempre i quan es treballés en el més absolut secret, tenint molt clar que si els de la "crosta" se n'assabentaven ens matarien el projecte i, tot se n'aniria en orris.

Es presentà la candidatura l'últim dia hàbil per a la presentació, a les 23 h i 50 minuts, en carta certificada a la Delegació Provincial de Correus de Tarragona.

La Junta que governava l'entitat, confiant que no tenien oposició, no presentaren cap candidatura i, per tant, suposaven que la junta actual quedaria automàticament prorrogada. En aquell moment el president o *pro hombre* de l'*Hermandad* era el Sr. Isidre Cerdà i Font i el delegat sindical era Pere Ferré i Solé.

La sorpresa de tota la classe governant de Constantí fou majúscula perquè, per primer cop durant el Franquisme, no podrien controlar un òrgan de poder com l'*Hermandad* i, d'aquesta manera, es donava un gran pas cap a la democràcia i un fort ensurt als que tallaven el bacallà; ostentava l'alcaldia el Sr. Josep Curull Estiles.

La fórmula va donar resultat. La candidatura no oficial ocuparia la meitat més un de la totalitat del cabildo.

L'acte de renovació de la junta es portà a terme al saló d'actes de l'Ajuntament, després d'un debat d'alçada, entre el portaveu dels que sortien, el Sr. Rafel de Camps i Casanovas (propietari aleshores del Mas de Ventura), i el dels que entraven, Sr. Francesc Roig Gasol. Es formà la nova junta que fou la següent:

CABILDO DE LA HERMANDAD

Presidente: D. Francisco Roig Gasol.

Vice-presidente: D. José M. Solé Barrufet.

Vocales: D. José M. Sabaté Gil, D. Gabriel Nicolau Rivalt, D. Francisco Torrents Adserias, D. Jaime Climent Merelo, D. Pedro Gavaldá Plana, D. José Marsal Sanahuja, D. Juan Roig Vendrell, Dª Eulalia Serrahima, D. José Martorell Pujol, D. Román Rollán Martínez, D. José Alegret Pintaluba, D. Luis Alasá Gavaldá.

Secretario Hermandad: D. Antonio Altés Martorell.

Delegado Sindical Local: D. Pedró Ferré Solé.

8. DE MAGATZEM GRANER A OFICINES

Després d'un acurat estudi de l'entitat de la que ens férem càrrec, tinguérem la sorpresa de ser propietaris del local "almacén granero", que estava llogat a la Cooperativa de Sant Isidre.

Un dels primers acords va ser que la seu de l'*Hermandad* no podia ser a l'Ajuntament, com fins al moment, que el secretari Sr. Antoni Altés i Martorell tampoc havia de ser el mateix de l'Ajuntament, la corresponsal de l'Obra de Previsió Social i administrativa de l'Ajuntament, la Srta. Enriqueta Virgili i Serrahima, tampoc podia ser l'administrativa de l'*Hermandad* i de la *Comisión Local de Mutualidad Agraria*. Es volia trencar el mal vici que unes poques persones ho controlessin tot com era l'habitual. A proposta del Sr. President s'iniciaren contactes amb la Secció Bodega de la Cooperativa de Sant Isidre, a l'efecte de rescindir el contracte d'arrendament de l'esmentat magatzem graner, per convertir-lo en la seu de l'*Hermandad*.

La junta de la bodega de la cooperativa no va posar el més mínim inconvenient en renunciar a l'ús del local.

Es va tapiar la porta lateral que comunicava amb la pista; es separaren els comptadors de la llum i també els de l'aigua i, d'aquesta manera, passaren a ser dos locals independents.

En sessió ordinària s'aprovà el disseny de distribució dels locals i s'encarregà a uns serveis tècnics la confecció del projecte. Es buscà la fórmula més econòmica per fer-ho possible (mitjançant subvencions, donacions i crèdits). L'obra es portà a terme, així com l'adquisició de mobiliari.

El dia 1 de maig de 1973 s'inaugurà el local social. Estava format –tal i com s'aprecia en el plànol adjunt– per un ampli vestíbul, un taulell d'atenció al públic, un despatx privat, una sala d'actes, un lavabo per a homes, un altre per a dones i un local magatzem per a productes de subministres agraris; en total, 200 m². Una porta metàl·lica al magatzem i una altra de fusta, ferro i vidres per a l'oficina que donava al carrer de les Creus número 12.

Hi foren presents el governador civil, el delegat provincial de Sindicats i les autoritats locals.

Per aquelles dates, el país, el poble i la societat civil, en general, ja preveien canvis. Els recitals de Raimon, Lluís Llac, Serrat i altres, denoten que l'hora s'acosta, encara que molt lentament. El General s'ha fet vell i està malalt, tot el control del país recau en l'almirall Carrero Blanco, mà dreta del dictador.

A Constantí, el fet del canvi en els òrgans de govern de l'*Hermandad*, també esperona el personal, en particular els joves. A les hores, a la vila, hi havia dos o tres grups de joves molt actius, agrupats en els anomenats "caus", l'esperit catalanista i les

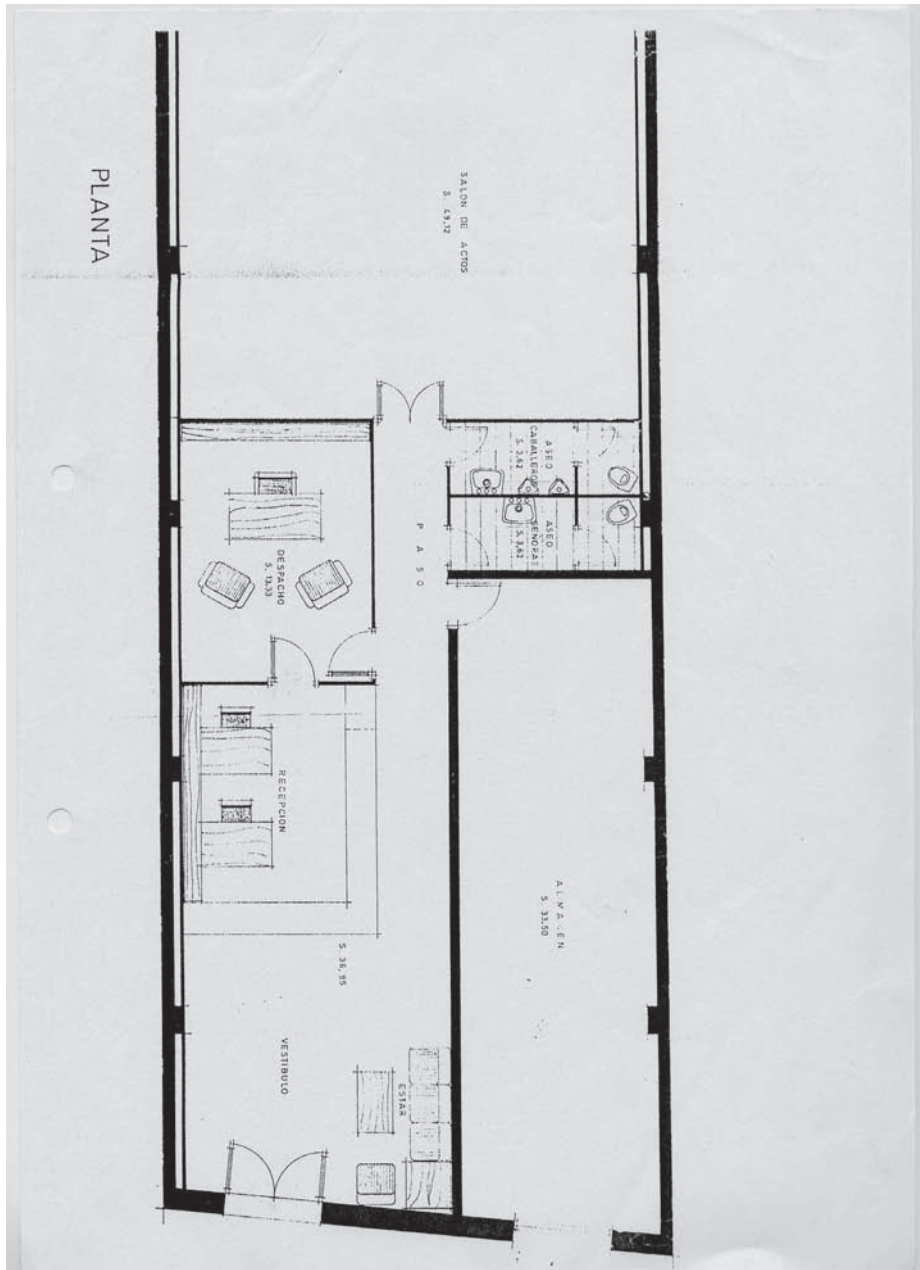

Foto 3. Plànol de la planta del local de la Germandat i de la Cambra Agrària

Foto 4. Inauguració del local de la Germandat l'1 de maig de 1973. En la foto superior apareix la comitiva oficial que va de l'Ajuntament al local, on els espera el president Paco Roig. A primera fila i d'esquerra a dreta apareixen: el delegat provincial de Sindicats, el president de la Diputació Josep Clua Queixalós, l'alcalde Josep Curull, el governador civil provisional, mossèn Pere Llagostera, una persona no identificada i el delegat sindical d'Agricultura Sr. Vilanova. A la foto inferior, les mateixes autoritats. Francisco Roig dempeus i llegint unes paraules de benvinguda.

ànies de llibertat es notaven arreu. Precisament aquell 1 de maig de 1973, aprofitant la inauguració del local de l'*Hermandad*, alguns d'aquells joves van penjar una llarga senyera a la façana de l'entitat que s'anava a inaugurar, des de la barana de la terrassa o sostre del local.

El màxim responsable de la Seguretat Nacional a la província de Tarragona, era un tinent coronel de la Guàrdia Civil, aquella diada al poble de Constantí, mereixia tota la seva atenció, degut a la presència de les autoritats ja esmentades. Personalment es desplaçà a la vila, per coordinar la vigilància, que portaren a terme les forces locals, més les complementàries desplaçades a l'efecte. Com és natural s'adonà de la senyera i va preguntar als que allí ens trobàvem qui l'havia penjat; ningú en sabia res. A les hores va dir que no volia cap senyera si no anava acompanyada de la bandera espanyola, per tant, o es posava l'una o es treia l'altra. Finalment aparegué Jordi Gavalda portant les claus de la pista i, pujà a retirar la senyera.

Una petita anècdota per un dia important pel Constantí de l'època.

Els esmentats grups de joves, van col·laborar de forma molt activa a la festa de l'*Hermandad*, que va tenir lloc aquell estiu i va ser tot un èxit.

A Constantí, el canvi s'havia iniciat amb el lema "Constantí amunt tots units".

El dia 3 de maig s'obre el local de cara al públic en general i es presten els serveis corresponents a l'*Hermandad*, com també els de la Mutualitat Agrària. S'estableix un horari de tarda vespre.

El Sr. president proposa reorganitzar la junta, a l'efecte que, el fins aleshores vicepresident, es fes càrrec de l'administració de l'oficina i el Sr. Nicolau passés a exercir de vicepresident. El secretari de l'*Hermandad* continuà sent el Sr. Altés, que com ja hem fet esment, exercia de secretari de l'Ajuntament de Constantí des del 22 de juliol de 1952. El Sr. Altés es desplaça gairebé cada dia a última hora des de l'Ajuntament a l'*Hermandad* per coordinar els treballs d'oficina.

Anteriorment, hem fet esment de la Comissió local de la Mutualitat Agrària, com també del corresponsal de l'Obra de Previsió Social que l'administrava i ara crec que val la pena fer una breu explicació del què consistien aquests càrrecs.

L'ordre de 10 d'agost de 1957 regula i determina la col·laboració de les *Hermandades Sindicales de Labradores y Ganaderos* i l'*Obra Sindical de Previsión Social*, amb l'*Instituto Nacional de Previsión*, que després fou *Instituto Nacional de la Seguridad Social* i més tard *Tesorería General de la S.S.* per tal de gestionar tot el referent a la Seguretat Social Agrària: afiliació a la Mutualitat Agrària, cobrament de quotes, pagaments de l'ajuda familiar, pagament de pensions, expedients de jubilació, invalidesa, viduïtat, orfandat, premis de nupcialitat, natalitat, de famílies nombroses, accidents de treball, assegurança de malaltia ILT, sol·licitud d'ajudes graciabls com eren les pròtesis dentals, audiòfons, crosses i etc.

La Comissió Local de la Mutualitat Agrària estava formada pel president, que era el de l'*Hermandad*, 2 vocals de la secció de treballadors i, 2 vocals de la secció d'empresaris, tots membres de la junta o cabildo; el secretari o l'administrador de l'entitat era el corresponsal, el qual era anomenat i, a la vegada controlat, pel secretari provincial de l'Obra de Previsió Social, a proposta del president de l'*Hermandad*. Aquesta comissió, es reunia una vegada al mes per determinar les altes o baixes de Mutualitat Agrària, aprovar si corresponia la liquidació mensual i altres coses que poguessin sorgir i, aixecar acta de la reunió al llibre exprés de la comissió local.

Durant l'any 1972 es portà una frenètica activitat, tant per dinamitzar una entitat totalment adormida com per les obres d'adequació del local social.

El pressupost ordinari de 1972	155.365 pessetes
El pressupost de Guarderia Rural	153.273 pessetes
El pressupost de Serveis	100.000 pessetes
El pressupost extraordinari de les obres al local	243.228 pessetes
Total	651.866 pessetes

Per fer les obres del local i compra de mobiliari, es fa un pressupost extraordinari que es porta a terme el 1973.

Subscripció d'una pòlissa de crèdit	500.000 pessetes
Treballs de paleta.....	258.435 pessetes
Treballs de fontaneria	21.325 pessetes
Treballs de fusteria	5.992 pessetes
Treballs de pintura	13.115 pessetes
Pagat	298.868 pessetes

Queda de moment un saldo a favor de 201.132 pessetes.

Durant aquell any s'aconseguien 335.999 pessetes de subvenció de part de la Mutualitat Agrària, com també 610.000 de l'Ajuntament de la vila, que corresponien al pressupost de camins d'anys anteriors. Aquests diners es van utilitzar per fer un repàs a tots els principals camins del terme: el camí de les Sorts i el camí de la Selva són pavimentats en un bon tros.

S'activa el Servei de Defensa de les Plagues del Camp i es pogué repartir un bon estoc de productes subvencionats procedents dels Serveis Agronòmics Provincials.

Es promou la Festa de l'*Hermandad* amb força èxit.

Es confecciona un dossier de totes les activitats esmentades i moltes d'altres de menor importància que s'envia a Madrid, al Ministeri d'Agricultura, per optar a un dels cinc Premis Nacionals San Isidro 1973 dotats amb 50.000 pessetes i un diploma acreditatiu. A mitjans de juny es rebé la notificació d'haver guanyat el premi i que el dia 18 de juliol serien entregats, tal i com deia l'ofici que s'adjunta.

El Sr. Francisco Roig Gasol i el Sr. Feliu Nicolau Ribalt es desplaçaren a Madrid en la data prevista per recollir el premi de mans de *S. E. el Jefe del Estado*.

A partir d'aquest any 1973, el local de l'*Hermandad* passà a ser la seu social de totes les entitats locals vinculades al món rural i, que no disposaven de local propi, tal i com es pot veure en la relació adjunta.

Mai el poble de Constantí havia disposat d'un local que pogués acollir totes les entitats, disposant d'una suficient sala d'actes on poder celebrar reunions i tota mena de trobades.

Fent una mirada a la història veiem com el poble de Constantí s'avançà uns quants anys a la democratització dels organismes sindicals vers el món agrari. El grup encapçalat per en "Paquito de la Closa" fa perdre l'hegemonia del control polític i social del sistema que des de 1939 havia gaudit; en Paco Roig no vol sentir a parlar més de *Pro-hombre o Jefe de la Hermandad*, és el president i prou. Era precís modificar les formes ja que les lleis no es podien tocar.

Com a persona involucrada en aquest projecte fet realitat no sóc el més adient per jutjar l'eficàcia i la millora que representà pel món agrari, molt important a la nostra

ORGANIZACION SINDICAL

PASEO DEL PRADO, 18 y 20
Planta 3.ª
MADRID-14

Hermandad Sindical Nacional de Labradores y Ganaderos

S/ Referencia { Fecha
Número

N/ Referencia
MB/mpg

ASUNTO: Premios Nacionales " San Isidro 1.973".-

Aceptando la propuesta que eleva a esta Presidencia el Jurado designado al efecto, me honro en participarle que ha sido concedido a esa Hermandad el Premio Nacional "San Isidro 1.973", con la dotación económica de 50.000 pesetas y diploma acreditativo de tal distinción, que recibirá de manos de S.E. el Jefe del Estado, el día 18 de julio próximo.

Al comunicarle esta resolución, me complace enviarle mi más entusiasta felicitación, que hará extensiva a los miembros representativos de la Hermandad y a todos los encuadrados en la misma.

Madrid 4 de junio de 1.973
EL PRESIDENTE

- Luis Mombiedro de la Torre -

Sr. D. Francisco Roig Gasol, Presidente de la Hermandad de Labradores y Ganaderos.- CONSTANTE (Tarragona).-

Foto 5. Ofici anunciant la concessió del Premio Nacional San Isidro 1973.

Foto 6. El diploma del Premio Nacional San Isidro 1973.

vila, el desenvolupament del procés esmentat. Segur que les coses es podrien haver fet d'una altra manera, millor o també pitjor; sol i ombra van sempre molt lligats, com tot en la vida de les persones i de les organitzacions, però el que sí és segur és que tots hi posàrem el millor per donar el bon servei que els veïns del poble mereixien.

El juliol de 1974 el president Francisco Roig deixa el càrrec en ser nomenat alcalde de la vila el 22 d'agost.

El Sr. Feliu Nicolau ocupa la presidència, després d'una remodelació de la junta amb baixes i altes de personal. L'entitat continua amb el vigor i voluntat de servei que des del primer moment havia demostrat. El mes d'abril de 1975 el Sr. Antoni Altés deixa la secretaria de l'*Hermandad* i el substitueix Josep M. Solé que ja exercia d'administratiu.

El 9 d'agost de 1975 en Joan Papiol Lladó relleva Feliu Nicolau en la presidència de l'entitat.

El 20 de novembre de 1975 mort el Dictador i la política general canvia de rumb.

9. D' HERMANDADES A CAMBRES AGRÀRIES

El Real Decret núm. 1336/1977 de 2 de juny de 1977 extingí les *Hermandades Sindicales de Labradores y Ganaderos* i creà les *Cámaras Agrarias*. El BOE núm. 141, de 13 de juny de 1977, en la disposició final segona, indica que les cambres hauran

de sol·licitar la inscripció de tots els béns, mobles i immobles, que figurin a nom de les esmentades germandats.

Automàticament i, a l'efecte del Real Decret número 1336, totes les persones que ocupaven càrrecs dins de l'organització quedaven automàticament cessades, amb l'excepció del secretari, que ja formava part de l'Institut de Relacions Agràries i continua la seva tasca, només controlat per la *Cámara Agraria Provincial*.

Foto 7. Sala d'actes del local de la Cambra Agrària

Al 1978 es convoquen eleccions a les *Cámaras Agrarias Locales*, lliures, democràtiques amb el sistema sindical, tal com cal en una societat normal, que prou havia costat.

El sindicat Unió de Pagesos no estava d'acord que es mantinguessin obertes les *Cámaras Agrarias Locales*, les consideraven una competència per part de l'administració; volia la seva total dissolució i van iniciar un boicot a les eleccions, però aviat canviaren de parer i s'hi presentaren amb candidatures independents, considerant que sempre seria més fàcil fer canvis des de dintre que des de fora.

El Ministeri d'Agricultura amb el real decret 320/1978 de 17 de febrer de 1978 pel qual es desenvolupa i perfecciona el real Decret 1336/1977 de 2 de juny, regula les eleccions a Cambres Agràries.

Publicat al BOE número 56 de 7 de març de 1978, en el "*Capítulo VI. Procedimiento electoral*" p. 10 diu "*En las Cámaras Agrarias cuyo censo electoral de titulares de explotación agraria, sea inferior o igual a 250, se elegirán ocho vocales*". En p. 11 diu "*que los titulares del censo agrario sea superior se elegirán 12 vocales*".

752485
346/31

CÁMARA AGRARIA LOCAL
 de
CONSTANTI
 TARRAGONA

Núm. _____

D. Joan Torrens Martorell, agricultor, vecino de Constantí, con domicilio en calle San Pera número 24, con D.N. nº 39.639.209, Presidente de la Cámara Agraria Local de esta Villa, en cuya representación ante V.I. acude y respetuosamente,

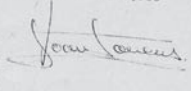
EXPONE:

Que por Real Decreto nº1.336/ 1.977 de 2 de Junio, fuerón extinguidas las Hermandades de Labrador y Ganaderos, pasando a ser Cámaras Agrarias; El B.O.E. nº de 13 de Junio de 1.977, en la Disposición Final Segunda indica que las Cámaras deben solicitar la inscripción de todos los bienes muebles e inmuebles que figuren a nombre de las citadas Hermandades, por lo que,

SUPLICA:

Se digna formalizar el cambio de titularidad de los citados bienes. Al Tomo 632, Folio 8, Finca número 3808. Es gracia que el recurrente espera merced de V.I. cuya vida guarde Dios muchos años.

Constantí, 21 de Noviembre de 1.985

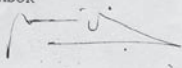

ILMO. SR= REGISTRADOR DE LA PROPIEDAD DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA.-

REGISTRO DE LA PROPIEDAD DE TARRAGONA -III.-

PRACTICADO lo interesado en el precedente documento, según la inscripción 2a, de la finca 3.808, al folio 8, del tomo 632, libro 103 de Constantí.- Se acompaña certificación.=

Tarragona, 14 de Enero de 1.986
EL REGISTRADOR

Fdo: Joaquín Oria Almuñi

HONORARIOS SEGUN RECIBO

Foto 8. Instància de sol·licitud al Registre de la Propietat del canvi de titularitat del local de la Germandat a favor de la Cambra Agrària

A l'any 1978 el cens de titulars d'explotacions agràries domiciliats a la vila superaven els 300. També es consideraven amb dret de vot els titulars d'explotació residents a altres municipis, sempre i quan, la major part de la superfície de la seva explotació es trobés al terme que correspongués.

A l'esmentat BOE es convocaren les eleccions pel dia 30 d'abril de 1978. A les 9 hores s'obriren les meses i a les 13 h es tancaren.

Per ocupar els càrrecs de la *Cámara Agraria Local*, només es presentà una candidatura, que fou la següent:

Josep Franquès Nicolau
Joan Torrents Martorell
Lluís Gil Garriga
Josep M. Font Tarrida
Feliu Nicolau Rivalt
Josep M. Grau Masó
Josep Plana Martorell
Joan Rovira Español
Adrià Rovira Roig
Pere Ferré Solé
Joan Magriñá Martí
Josep M. Plana Alegret

Com és natural, sortí elegida l'única candidatura presentada i, el Sr. Josep Franquès Nicolau fou proclamat president; la primera i la segona vicepresidència recaigueren en els titulars segons la llista; la resta de la candidatura foren vocals. El secretari continuà sent el mateix.

El canvi de *Hermandad* a *Cámara Agraria* fou motiu d'alguns retocs a l'organigrama administratiu, però de cara al públic, res varià. Sobresortiren dos punts que marcaren les diferències; el primer, la forma d'elecció de la junta i, el segon, la forma de funcionar. La *Hermandad* feia l'assemblea general una vegada a l'any, rendia comptes i els associats podien aprovar o no els assumptes a debat. La *Cámara Agraria* funcionava amb reunions del Ple, el mateix sistema dels ajuntaments.

Es mantenen tots els serveis que ja es venien prestant: el sistema de guarderia rural, el manteniment dels camins, la gestió de la mutualitat agrària,...

La dècada dels anys 80, tot i haver marxat molta gent jove cap a la indústria i els serveis, l'activitat agrària dins del terme de Constantí encara era força important. A l'any 1983, el pressupost general de l'Entitat fou de 3.325.500 pessetes. Aquell mateix any les quotes a la Seguretat Social de la Mutualitat Agrària foren de 8.369.961 pessetes, que abonaren els 101 afiliats.

Recordo molt bé que durant el temps de la transició i la recuperació de la Generalitat de Catalunya, amb la presidència del Molt Honorable Josep Tarradellas, anys 1977-1979, entre tot el paquet de transferències que es negociava amb el Govern Central, hi figuraven les *Cámaras Agrarias*. Era Conseller d'Agricultura el Sr. Josep Roig Magriñá, natural i veí de Valls, el qual havia ocupat anteriorment durant uns quants anys el càrrec de Secretari de la Unió Agrària Cooperativa (Unió de Cooperatives) amb seu a Reus.

Als anys 60 m'havia tocat tenir responsabilitats en la direcció de la Cooperativa Unió d'Agricultors i, aquesta circumstància, m'havia portat a conèixer de forma perso-

nal i directa al Sr. Roig Magriñà. Tot i haver passat alguns anys, manteníem una bona relació, tinguérem algunes xerrades sobre la problemàtica agrícola del nostre país i, per tant, ell coneixia els meus punts de vista vers l'administració de les germandats i cambres agràries.

En presentar-se el cas que les cambres agràries locals, podrien entrar en les primeres transferències Estat Generalitat, el senyor conseller Roig, convocà una reunió a la conselleria a la que vaig ésser convidat juntament amb algun altre secretari de cambra agrària, representants del sindicat Unió de Pagesos, alguns polítics i gent de lleis, a l'efecte de preparar un esborrany per si els traspassos es feien efectius i fer una llei de cambres agràries de la Generalitat.

En no entrar en aquells traspassos de competències, aquell treball quedà congelat.

Després d'uns anys de molta activitat, el Sr. Josep Franquès Nicolau deixa la presidència de la Cambra Agrària Local al·legant motius personals i assumeix el càrrec el vicepresident Sr. Joan Torrents Martorell.

El 14 de gener de 1986, el Registre de la Propietat de Tarragona inscriu a nom de la *Cámara Agraria Local* els béns, mobles i immobles, que fins aleshores havien figurat a nom de l'*Hermanidad Sindical de Labradores y Ganaderos*.

10. INICI DEL FINAL

L'administració de l'Estat fa traspàs de competències a la Generalitat de Catalunya de les *Cámaras Agrarias Locals*, amb el real Decret 48/93 de 15 de gener, BOE núm. 43, de 19 de febrer de 1993, governant el Molt Honorable Jordi Pujol. S'aprova la llei de cambres en la qual s'hi recollia quasi tot el redactat 15 anys abans. Tot és història.

També cal fer esment que durant el període comprès entre els anys 1972 i 1978, no es convocaren altres eleccions, però sí que es produeixen alguns canvis de les persones que configuraven la junta de 1972. Les autoritats provincials acceptaven que a l'assemblea general que se celebrava anualment constessin a les actes els noms de les persones que havien causat baixa durant l'any, com també el nom dels elegits per a l'assemblea general per tal de cobrir les vacants dintre de la junta de l'*Hermanidad*.

En el període de 1978 fins el 1994 tampoc varen tenir lloc eleccions, amb la dificultat de cobrir les places vacants d'aquests 15 anys de govern ja que, funcionant pel sistema de Ple i no tenir assemblea general, no hi havia manera de completar la junta, encara que sí que es podien recompondre els càrrecs dins dels que continuaven, com va ser en el cas del canvi de president.

És cert també, que amb el pas dels anys disminuï la feina i, la nova legislació de la democràcia, ordenà que els serveis de guarderia rural i els de conservació de camins passessin a ser competència dels ajuntaments, un fet que, a poc a poc, els va anar absorbint.

Després de 15 anys de formar part de la junta, són molts anys, i el personal estava molt cansat; tot i així, sols es donaren tres baixes per motius personals.

El procés de desmantellament de les Cambres ja es veia venir des de feia uns quants anys. No es cobria cap vacant de secretari, als pobles que es quedaven sen-

C O N S T A N T I

RELACIO D'ENTITATS QUE TENEN LA SEU SOCIAL AL LOCAL DE LA CAMBRA AGRARIA

S.A.T. El Cotxo (Entitat de mes de 100 socis regants del pantà de Riudecanyes.)
S.A.T. Bassal (Uns 80 socis productors d' avellanes inscrits a l'OPA Crisol)
A.D.V. Terres del Baix Francolí (Agrupa a tots els productors d' avellanes dels termes de Constantí, Pobla de Mafumet, Morell, Comunitat de Regants de Perafort i Puigdelfi i Rec Major de Tarragona.)
A.D.S. Constantí (Una dotzena de remaders de parqui)
Societat de Caçadors "La Constantineca" (200 caçadors)
Regants de la Mina de Sant Pol i Riuderenes. (100 socis aproximadament)
Regants de la Mina de les Fonts. (80 socis)
Regants del grup Camí de la Selva (8 socis)
Regants de l'Ametella (15 socis)
Regants grup Mas de Sarapi .(13 socis)
Regants grup Ràfula I (12 socis)
Regants grup Ràfula II (14 socis)
Regants de la Mina de Secà. (20 socis)
Regants mina del Bassal (20 socis)
Regants de la Mina de les Puntes (30 socis).
Regants de la mina Mas de la Sena (12 socis)
Regants Mina Abinarel.la (15 socis)
Regants del Rec de les Sorts (20 socis)
Regants del Rec de la Ferrerota (15 socis)
Regants de la mina de la Riba. (18 socis)

ENTITATS QUE PER MANCA DE LLOC APROPIAT CELEBRAN REUNIONS GENERALS A LA SALA D' ACTES DE LA CAMBRA AGRARIA DE CONSTANTÍ.

Sindicat Unió de Pagesos
Sindicat Joves Agricultors
Cooperativa Agrícola Sant Isidre.
Cooperativa Unió d'Agricultors
Societat de Dones Pageses
S.A.T. Herba

Se fet ús de l'esmentat local, per fer els Cens Agrari, El Cens i Cadastre Vitivinícola i el últim Cadastre de Rústica entre altres activitats.

L'Agrupació de Defensa Vegetal de les Terres del Baix Francolí, de forma provisional i transitoria es fa carrec dels gastos de manteniment de llum i teléfon, desde el 26-4-94, fins que el nou titular del local prengui possessió del mateix.

Foto 09. Relació d'entitats que tenen la seva seu social al local de la Cambra Agrària

se se li traspassava tota la feina al secretari del poble veí. El 8 de febrer de 1991 el secretari de la Cambra de Constantí es va fer càrrec de les Cambres del Morell i del Rourell, degut a la jubilació del seu titular i, com a conseqüència, l'oficina de Constantí va quedar tancada els dimarts i els dijous de cada setmana per poder-se desplaçar el funcionari als esmentats pobles. Al poc temps se li encarregaren les cambres de Perafort i de la Secuita i, finalment, les dels Pallaresos i dels Garidells. En aquests quatre pobles s'atenia des de l'oficina de Constantí. La cosa anava de mal en pitjor i resultava impossible fer la feina ben feta, tant per al funcionari com per als veïns que s'havien de desplaçar.

Finalment, el dia 30 d'abril de 1994, es tanquen definitivament les oficines de les Cambres agràries locals de tot Catalunya.

El dia 3 de maig de 1994 els funcionaris són desplaçats a les diferents oficines del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la província (DARP). En el cas de Constantí, li tocà Tarragona, i des de la planta baixa del local de l'Avinguda de Catalunya, número 50, atenia tots els serveis de les Cambres agràries de tot el Tarragonès.

El mes de juliol de 1994 el DARP no renova el conveni que tenia amb la Tresoreria General de la Seguretat Social, amb les Cambres Agràries per la gestió de la Mutualitat Agrària per part dels Corresponsals o Secretaris corresponents.

La Conselleria d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya, després de quatre mesos de tenir plenes competències de les Cambres Agràries Locals inicià el seu desmantellament.

El 20 de maig de 1993, la circular de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, donà instruccions per tramitar els expedients de transmissió del patrimoni de mobles i immobles de les Cambres Agràries Locals a les entitats locals que els pogués interessar, sempre i quan es comprometessin a GARANTIR LA CONTINUÏTAT DE L'INTERÈS GENERAL AGRARI.

En el cas de Constantí, s'interessaren l'Ajuntament, la Cooperativa de Sant Isidre, així com també la Cooperativa Unió d'Agricultors.

Per ordre del Director General de Promoció i Desenvolupament del DARP, en decret 30/1994 de 21 de gener, regulà el règim transitori de les juntes de govern de les Cambres Agràries Locals.

La circular 5/1994 complementà la normativa que havia de ser portada a terme en un termini màxim de sis mesos per a la transmissió del patrimoni. Recomanava que en sessió plenària es constituís la comissió liquidadora de la Cambra Agrària Local, com també suggeria a la presidència de l'entitat que demanés mitjançant un imprès adjunt, l'assistència d'un funcionari del Departament, que podia ser el que fins aleshores era el secretari de la cambra. El DARP destinà l'exsecretari de la Cambra com a auxiliar administratiu per col·laborar amb la Comissió Liquidadora en el procés de tancament de la Cambra Agrària de Constantí i, la transmissió del seu patrimoni, tal i com es pot veure en la documentació que s'adjunta, a l'efecte de fer-ho més comprensible a tothom després dels anys que han passat. La Comissió Liquidadora determinà en votació que el patrimoni de la Cambra Agrària Local, passés a propietat de les dues cooperatives locals: Cooperativa Agrícola Sant Isidre i Cooperativa Unió d'Agricultors amb la fórmula de pro indivís. Sempre amb la condició, ja esmentada, de GARANTIR LA CONTINUÏTAT DE L'INTERÈS GENERAL AGRARI.

RESOLUCIÓ

Tarragona, 4 DIC. 1995

De data 16 de novembre de 1995, per la qual es resol l'expedient de liquidació de la Cambra Agrària Local de Constantí;

Vist que en data 26 d'abril de 1994, es va constituir la Comissió Liquidadora de la cambra agrària local de Constantí;

Vistes les sol·licituds formulades per la Cooperativa Agrícola i Caixa Agrària "Sant Isidre", SCCL i la Unió d'Agricultors, SCCL;

Vist l'acord de la Comissió Liquidadora de la cambra agrària local de Constantí, de data 3 de juny de 1994, de transmissió del patrimoni cameral a favor de les esmentades entitats;

Vist que la cambra agrària local és propietària dels béns mobles que figuren relacionats a l'expedient;

Vist que la cambra agrària local és titular registral del següent patrimoni immobiliari:

- Finca urbana núm. 3.808, inscrita al registre de la propietat núm. 3 de Tarragona, llibre 103 de Constantí, volum 632, foli 8.

Vistos els informes de la cambra agrària de Tarragona, i de la cap del servei de Gestió Econòmica;

Vist que s'ha donat trasllat de l'expedient a les organitzacions professionals agràries més representatives i a l'Ajuntament de la localitat;

Vist que aquest expedient ha estat sotmès a la consideració de la Comissió Informativa de traspàs dels béns, drets i deures de les cambres agràries locals al territori català;

Vist que es garanteix la continuïtat de l'interès general agrari;

Atès el que estableix la Llei 17/1993, de 28 de desembre, de cambres agràries, i el Decret 30/1994, de 21 de gener, pel qual es regula el règim transitori de les juntes de govern de les cambres agràries locals i la Circular 5/1994 del DARP, per la qual s'estableix el procediment per a la liquidació dels béns, drets i deures de les cambres agràries amb seu al territori català;

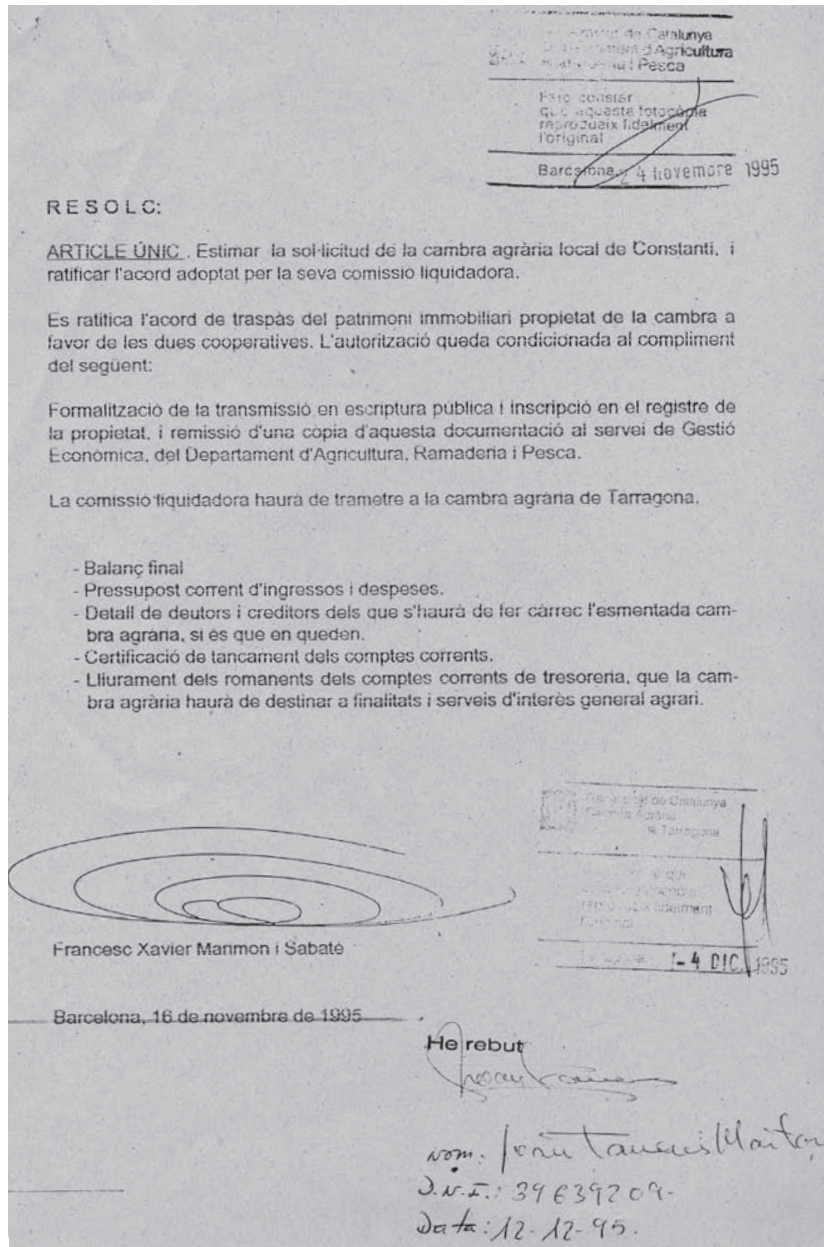

Foto 10. Resolució de l'expedient de liquidació de la Cambra Agrària Local de Constantí (16 de novembre de 1995)

En data 4 de desembre de 1995 es rebé la notificació de la Conselleria d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, ratificant l'acord de la Comissió Liquidadora i donant per tancat el procés de transmissió del patrimoni de la Cambra Agrària Local de Constantí. L'escriptura pública de les cooperatives es signà el 29 d'agost de 1996.

El 28 de juliol de 1997 a les 22 hores, es reuneixen els membres de la Comissió Liquidadora de la Cambra Agrària Local de Constantí, i per majoria absoluta van prendre els acords següents:

1r- Havent estat autoritzada pel DARP ratificar l'aprovació de les transmissions patrimonials.

2n- Aprovar l'estat de comptes i el balanç final.

3r- Emetre certificació acreditativa d'haver tancat els comptes corrents, llibretes d'estalvi i dipòsits bancaris dels quals era titular la Cambra.

4t- Certificacions que acrediten les quantitats i les persones que afecten com a creditors, en l'agrupament de comptes.

Així queda tancada l'acta final de la Comissió Liquidadora de la C.A.L. de Constantí.

11. EPÍLEG

Durant tot el llarg i ample d'aquest article, he procurat explicar fil per randa, uns fets viscuts, alguns de molt a prop i, altres no tant. Al ser temes prou coneguts dins l'àmbit local, amb una mica d'investigació documental a l'abast de tothom, i preguntant a persones testimonis dels fets, crec que he complert el meu objectiu d'explicar uns fets que són història i no pas opinar sobre els mateixos, encara que en algun cas no ha estat possible complir la meua intenció. Sóc persona compromesa i fidel al meu pensament, demano les més humils disculpes a qui hagi pogut molestar.

Tal com queda explicat i documentat a l'article, no hi ha cap dubte sobre la claredat i el compliment de la llei en tot el procés de transmissió del patrimoni de la Cambra Agrària Local de Constantí.

Però no tot són flors i violes, i, en aquest punt, és precís ser crític. Tota la moderació empleada durant l'article ha tocat fons, accepto el risc de criticar els amics i companys, exposant-me al seu enuig, però les coses són com són i algú, alguna vegada ha de parlar clar.

Després d'haver passat 15 anys, la situació de l'immoble és deplorable, les dues Cooperatives locals beneficiàries d'aquesta herència, no han complert els mínims requeriments que la llei exigeix i, que les esmentades Entitats acceptaren al fer-se càrrec del local amb GARANTIR LA CONTINUÏTAT DE L'INTERÈS GENERAL AGRARI.

El local, no era tant sols la propietat i seu de la Cambra Agrària Local de Constantí, ara extingida per Real Decret, sinó que també és o era patrimoni de la totalitat de la pagesia del terme municipal de Constantí. Al seu dia, sent *Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos*, fou construïda mitjançant la Quota Sindical Obligatòria inclosa en la contribució territorial rústica.

També queda reflectit a l'article que 22 entitats locals vinculades a l'agricultura, tenien i, crec que continuen tenint, la seu social en aquell local que com he dit anteri-

Fotos 11 a 13. Diverses imatges recents del local de la Cambra Agrària on es poden apreciar els desperfectes ocasionats per l'abandonament de les instal·lacions.

orment avui resta inhabitable, per la deixadesa i manca de manteniment dels actuals propietaris.

Recordo molt bé, els anys de la meua infantesa, com si fossin psicofonies que es repeteixen, el sereno-pregoner Pepito Dosaigües, repetia el pregó en totes les cantonades de la vila “es fa saber que demà a les 8 del vespre es partirà l'aigua de la sèquia a l'entrada de l'Ajuntament” o bé “demà a les 9 del vespre reunió de la mina de Sant Pol i Riudarenes a l'entrada de l'Ajuntament” o “... de la mina de les Fonts, o la mina de Secà, reg de la Ferrerota o de les Sorts i, molts altres”. Totes les reunions a l'entrada de l'Ajuntament; la mateixa cantarella la continuà l'agutzil Pau Folch quan hagué de fer els pregons durant molts anys. Els baixos de l'Ajuntament plens de pagesos tant si feia fred o calor, no hi havia altre lloc per a les reunions.

A partir de l'1 de maig de 1973, la pagesia de la vila va disposar d'un local decent per celebrar reunions i demás trobades, on els pagesos podien seure còmodament com correspon a una sala d'actes, també es va habilitar un espai per col·locar un armari arxiu i s'hi podien fer tota mena de tràmits ordinaris necessaris en qualsevol petita entitat.

Doncs bé, aquesta bona disponibilitat de local social per a totes les entitats sols ha durat 23 anys, des del maig de 1973 fins a finals del 1996.

La Comunitat de Regants de la Sèquia, mitjançant uns acords amb Repsol, van poder adquirir un bon local a la Raval de Sant Cristòfol, en aquest local i gràcies a la bona disponibilitat de la Junta d'aquesta entitat, cedeixen a qualsevol organització local vinculada a la pagesia que ho demani, les seves instal·lacions per celebrar les reunions, havent-se perdut el local propi. Moltes gràcies en nom de tots.

L'Ajuntament també col·labora en cedir alguna oficina per fer tràmits puntuals de les entitats.

Comprenc perfectament que aquesta denúncia pugui molestar a algú però la meva obligació moral és escriure el que he repetit a plena veu des de fa molt temps. Ho sento però algú ho havia de dir, i la veritat, no hauria de fer enfadar a ningú, i, si algú no ho entén així, li demano les més sinceres disculpes.

